

N:o 121.

Uppläst och godkänd hos Första Kammaren den 1 juni 1901.

— — — — Andra Kammaren den 1 — —

*Riksdagens skrifvelse till Konungen, i anledning af väckta motioner
angående revision af de s. k. krigslagarne.*

(Särskilda utskottets n:o 1 utlåtande n:o 11).

Till Konungen.

Uti åtskilliga vid innevarande års riksdag väckta motioner har påyrkats, att Riksdagen skulle hos Eders Kongl. Maj:t göra framställning om föranstaltande af en revision af de s. k. krigslagarne och framläggande för Riksdagen af förslag till ny lagstiftning i ämnet.

Såsom ledande grundsatser för en sådan lagstiftning har dervid särskildt framhållits

af en motionär:

att all lag, som är att hänföra till krigslag, bör stiftas af Konung och Riksdag gemensamt;

att krigslagstiftningen, såsom varande en undantagslagstiftning, icke bör undantränga eller afvika ifrån den allmänna lagstiftningen i andra fall, än der det kan påvisas vara nödvändigt;

Bih. till Riksd. Prot. 1901. 10 Saml. 1 Afd. 1 Band. 33 Häft. (N:o 121). 1

- att sålunda krigslagstiftningen aldrig bör utan nödvändighet träda i stället för den allmänna lagstiftningen, hvarken så, att vissa personer onödigtvis indragas under krigslagarne, eller så, att vissa brott i onödan dragas dit;
- att inga brott utöfver hvad den allmänna lagstiftningen innehåller onödigtvis böra konstitueras genom krigslagarne;
- att inga straff utöfver hvad den allmänna lagstiftningen innehåller onödigtvis deri införas, eller att, om något sådant finnes oundgängligt, det åtminstone icke tillämpas i större utsträckning, än som är nödvändigt;
- att inga särskilda grundsatser tillämpas vid förbrytelsearnas beläggande med straff; samt
- att inga särskilda former för rättsskipningens utöfvande onödigtvis stadgas; och af en annan motionär:
- att disciplinstadgans bestämmelser införlifvas med strafflagen för krigsmagten och sålunda underkastas Riksdagens medbestämmningsrätt;
- att för handläggning af krigsrättsmål bestämmes rådstufvurätt, med tillkallande af militärpersoner att upplysningsvis höras, inom hvart och ett af lämpligt antal jurisdiktionsområden; att krigsrätt i de fall, då sådan behöfver förordnas vid mobiliserad trupp, äfven skall bestå af lagfarna personer, med tillkallande af militärpersoner för upplysningars meddelande, eller att, om särskilda krigsrätter finnas böra bibehållas, dessa bildas af lagfarna ledamöter;
- att krigshofrättens funktioner öfverflyttas till Svea hofrätt, väsentligen i enlighet med det i justitiedepartementet år 1881 utarbetade förslag; dock att militärpersonerna blott tillkallas för att meddela upplysningar;
- att all olikhet i straff för manskap och befäl afskaffas; samt
- att personer, som ej tillhöra krigsmagten, icke må ställas under krigslagarne och krigsdomstolarne i annan ordning än genom lag, stiftad enligt 87 § regeringsformen.

Derjemte har uttalats önskvärdheten deraf, att en revision af ifrågasvarande lagstiftning äfven borde omfatta en undersökning, huruvida icke vissa bestämmelser i tjänstgöringsreglementen eller andra dermed jemförliga författningar rätteligen vore af strafflags natur och följaktligen borde tillhöra Eders Kongl. Maj:ts och Riksdagens gemensamma lagstiftningsområde.

Tydligt är, att, då en omdaning af rikets försvarsväsende, hvarigenom detta skulle grundas hufvudsakligen å allmän värnpligt, är förestående, den särskilda lagstiftning, som gäller för krigsmagten, får en långt större betydelse än förut. Oafsedt andra förhållanden, påkallar enligt Riksdagens

mening redan denna omständighet en noggrann undersökning, huruvida den nuvarande lagstiftningen i ämnet är lämpad för de nya förhållanden, för hvilka den är afsedd att gälla, och hvilka ändringar i hithörande lagbestämmelser med afseende derå böra vidtagas. Att en dylik undersökning bör omfatta ej allenast sjelfva strafflagen för krigsmagten, utan ock den militära rättegångsordningen, säger sig sjelft. Gifvet är ock, att de författningar eller stadganden i öfrigt, som beröra förevarande ämne, böra i samband dermed underkastas granskning såväl i fråga om deras innehåll i och för sig som ock beträffande huruvida och i hvad mån desamma må anses rätteligen vara af beskaffenhet att böra öfverflyttas till strafflagen för krigsmagten.

I hvilken omfattning ändringar inom ifrågavarande lagstiftningsområde nu böra vidtagas, läser icke kunna i alla delar med bestämdhet afgöras förr än efter en grundlig utredning af alla hithörande frågor.

Sedan Eders Kongl. Maj:t numera tillsatt en komité med uppdrag att företaga en revision af strafflagen för krigsmagten samt förordningen om krigsdomstolar och rättegången derstädes i syfte att bestämmelserna i dessa lagar må blifva lämpade efter förhållandena vid en krigsmagt, bestående af värnpliktige, kunde möjligen ifrågasättas, att Riksdagen icke förr, än en sådan utredning verkstälts, borde göra några närmare uttalanden angående de grunder, som vid omarbetningen af krigslagarne borde göras gällande. Riksdagen har icke heller ansett lämpligt att i frågans nuvarande skede uttala sig på ett sådant sätt, att deraf till äfventyrs redan på förhand kunde, till men för resultatet, föranledas en begränsning af den blifvande utredningen till vissa delar af ifrågavarande lagstiftningsområde. Tvärtom är enligt Riksdagens mening önskvärdt, att denna utredning må blifva så allsidig som möjligt och att dervid alla på den omfattande och viktiga frågan inverkan förhållanden må tagas under ompröfning.

Emellertid har Riksdagen ansett sig, i den mån de i ämnet väckta motioner dertill föranledt, böra till ledning vid det förestående arbetet med revisionen af krigslagstiftningen angifva vissa synpunkter och önskningsmål, som dervid enligt Riksdagens mening särskildt böra beaktas.

Såsom ofvan nämnts, har af en motionär i ämnet hemstälts, att all lag, som till sin natur vore att hänföra till krigslag, skulle förläggas under Konungens och Riksdagens gemensamma lagstiftningsmagt, hvarjemte en annan motionär, med uttalande af samma tanke, påyrkat, att den nuvarande disciplinstadgans bestämmelser skulle införlifvas med strafflagen för krigsmagten och således underkastas äfven Riksdagens pröfning.

Till stöd för sistnämnda yrkande har anförts, att det vore oförenligt med grundlagens mening och konstitutionella grundsatser i allmänhet, att s. k. disciplinära straffbestämmelser meddelades af Konungen ensam, och detta särskildt inom det militära området, der det gälde ej allenast vissa embets- och tjänstemän, som i och med embetets eller tjänstens åtagande frivilligt underkastat sig samma bestämmelser, utan äfven de värnpliktige.

Riksdagen har ingalunda förbisett, att förutom andra ändringar, som år 1881 vidtogos i den dittills gällande strafflagstiftningen för krigsmagten, väsentliga delar af den dåvarande disciplinstadgan derifrån utbrötos och förlades till strafflagen för krigsmagten, emedan de i dessa delar förekommande bestämmelser ansågos vara af beskaffenhet att böra utgöra föremål för Konungens och Riksdagens gemensamma lagstiftning. Sålunda öfverflyttades till strafflagen bestämmelserna om disciplinstraffens arter och sättet för deras verkställande äfvensom stadgandena angående hvilka brott, som befälhafvare egde bestraffa, samt förhållandet emellan befälhafvares och domstols straffmyndighet i vissa fall, ordningen för verkställande af disciplinstraff och klagan öfver beslut, hvarigenom sådant straff blifvit af befälhafvare ålagdt.

Samtidigt inrycktes i strafflagen (§ 9) en bestämmelse angående hvilka särskilda slag af tillrättavisningar finge användas för mindre förseelser och oarter, som icke funnes påkalla ansvar efter strafflagen. Dock förbehölls Konungen att närmare förordna om sättet härför, med bestämmelse dervid tillika, att de ifrågavarande tillrättavisningarne ej finge användas så, att genom öfveransträngning eller annan orsak men för den felaktiges helsa och tjänstbarhet deraf komme.

I 155 § i strafflagen stadgades slutligen, att Konungen egde förordna om hvilken befälhafvare bestraffningsrätten i disciplinmål i hvarje fall tillkomme, om sättet för utöfningen af denna rätt samt om vederbörandes rättighet att tillsäga arrest.

I den nuvarande strafflagen för krigsmagten äro således vissa gränser för Konungens lagstiftningsmagt inom ifrågavarande område uppdragna.

Tydligt är, att, då dessa gränser äro bestämda i en till Konungens och Riksdagens gemensamma lagstiftning hörande lag, nämnda gränser kunna genom ändring i samma lag förflyttas och dymedelst en ytterligare öfverflyttning till strafflagen af i disciplinstadgan förekommande bestämmelser ega rum och Konungens bestämmanderätt i dithörande ännen sålunda begränsas.

I hvilken utsträckning detta bör ske, måste enligt Riksdagens uppfattning bero af en närmare undersökning af de i disciplinstadgan meddelade bestämmelsers natur. För så vidt och i den mån samma bestämmelsers

innehåll är helt och hållet eller väsentligen af kriminallags natur, bör det nemligen i enlighet med 87 § regeringsformen tillkomma Riksdagen att deltaga i lagstiftningen härom. Utan att för närvarande vilja ingå i en närmare undersökning häraf, anser dock Riksdagen med skäl kunna ifrågasättas, huruvida icke på sådan grund väsentliga delar af den nuvarande disciplinstadgans bestämmelser böra indragas under Riksdagens medbestämmningsrätt. Att så ej hittills skett, må ega sin förklaring deraf, att stadgan, med nu gällande härordning, hufvudsakligen eger tillämpning å de vid krigsmagten fast anstälde. Men då härväsendet nu är afsedt att grundas å allmän värnpligt och i följd deraf landets befolkning i afsevärdt större utsträckning än hittills skulle komma att ställas under krigslag, är gifvet, att ifrågavarande del af lagstiftningen är egnad att tillvinna sig vida större uppmärksamhet än förut från representationens sida och att hithörande spörsmål följaktligen böra tagas under allvarlig ompröfning.

En af motionärerna i förevarande ämne har framhållit, att såsom en ledande grundsats vid den tilltänkta revisionen af krigslagarne bör uppställas, att dessa lagar, såsom utgörande en undantagslagstiftning, icke få undantränga eller afvika från den allmänna lagstiftningen i andra fall, än der detta kan påvisas vara nödvändigt.

Den särskilda uppgift inom samhället, som är krigsmagten anförtrodd, fordrar enligt Riksdagens mening med nödvändighet en krigslagstiftning, så inrättad, att disciplin, ordning och tukt kunna inom krigsmagten upprätthållas. För att denna skall kunna med nödig sammanhållning och kraft fylla sitt viktiga värf, måste därför för visso lagens sammanhållande band här vara fastare än inom samhällslifvets öfriga områden, och följaktligen individens ställning, om eller så länge han tillhör krigsmagten, blifva i viss mån en annan, än då så ej är förhållandet.

Visserligen är sant, att pligttrohet, ordning och disciplin här, lika litet som på andra lifsområden, skapas genom stränga lagar allena utan att härför framför allt fordras andra, långt viktigare faktorer, samt att en öfverdrifven stränghet i krigslagarne eller deras tillämpning till och med lätt nog kan vara egnad att motverka den goda anda inom krigshären, som desamma ytterst måste afse att upprätthålla och befrämja, men å andra sidan får man icke heller förbise, att, när det gäller en sådan institution som den ifrågavarande, samhället, om det vill vinna det ändamål, som med samma institution är afsedt, icke får rygga tillbaka för att lemna lagskipningen medel i händer att, der denna goda anda brister, upprätthålla ordning och tukt inom krigsmagten. Att härvid, såsom motionären erinrat, krigslagstiftningen såsom en undantagslagstiftning icke bör afvika från den allmänna lagstiftningen i större mån, än för vinnande af ofvan angifna

ändamål är oundgängligen nödigt, finner Riksdagen emellertid uppenbart, likasom ock att nu gällande krigslagstiftning i åtskilliga fall innehåller sådana afvikelser, som med skäl kunna anses dels obehöfliga och dels för vidtgående.

Af synnerlig vigt anser Riksdagen därför äfven vara, att bestämmelserna i strafflagen för krigsmagten erhålla nödig *bestämmdhet* och *tydlighet*, särskildt i fråga om brottens kvalifikationer, så att dess tillämpning icke må utsträckas längre, än det gifna ändamålet fordrar.

Särskildt vill Riksdagen ock framhålla vigten deraf, att vid en lagstiftning sådan som den förevarande skilnaden mellan förhållandena under *fred* och i *krigstid* behörigen beaktas.

En följd af ofvannämnda grundsats är jemväl, att området för krigslagarnes tillämpning icke bör utsträckas till andra personer, och afvikelserna från de i allmänna strafflagen antagna grunder i fråga om brott och straff m. m. icke böra göras större än förhållandena med nödvändighet kräfva.

Beträffande frågan, om hvilka personer som böra vara underkastade krigslag, har Riksdagen — dertill ock föranledd af en, med anledning af Eders Kongl. Maj:ts för Riksdagen framlagda proposition om ändring i visst afseende af 2 § i strafflagen för krigsmagten, inom Riksdagen väckt motion — fäst sin uppmärksamhet vid lydelsen af punkten c) i nämnda §. Riksdagen har nemligen funnit detta stadgande otydligt, i det att, med dess nuvarande lydelse, den tolkning icke kan sägas vara utesluten, att stadgandet gäller alla de personer, som enligt särskilda författningar underkastats krigslag, vare sig författningen tillkommit före eller efter strafflagens utfärdande. Att detta icke åsyftats med berörda stadgande framgår väl af det utdrag af statsrådsprotokollet för den 7 oktober 1881, som i sammanhang med strafflagens tillkomst offentliggjordes i Post- och Inrikes Tidningar, men, i anseende till den otydlighet, hvaraf ifrågavarande lagrum i sin nuvarande lydelse onekligen lider, anser Riksdagen likväl önskvärdt, att detsamma ersättes af ett stadgande, deri uppräknas alla de kategorier af personer, som dermed äro afsedda.

Af en motionär har vidare blifvit ifrågasatt, huruvida grundad anledning finnes, att de under b) och c) i 1 § af samma lag omförmälda personer — eller vid krigsmagten anstälde civila embets- och tjänstemän samt andra som, utan att vara krigsmän, vid krigsmagten innehafva stadig befattning — böra vara underkastade krigslag eller huruvida, derest så befinnes vara nödigt under krig, detsamma bör gälla jemväl under fredstid.

Då uttrycket krigsmagten är i viss mån sväfvande, synes det böra tagas i öfvervägande, huruvida icke jemväl sistberörda stadganden kunde

gifvas en tydligare affattning, så att all tvekan måtte varda undanröjd i fråga om hvilka personer, som äro underkastade krigslag.

Huruvida och i hvilken mån de personer, som med nämnda stadganden afses, fortfarande böra lyda under krigslag eller om undantag derifrån utan skada kan göras, tilltror sig Riksdagen icke att utan en närmare föregående utredning afgöra; men anser Riksdagen jemväl hithörande spörsmål vid den stundande revisionen af krigslagarne böra tagas under ompröfning.

Likaledes synes dervid böra tagas i öfvervägande, huruvida och i hvilken omfattning de i allmänna strafflagen omnämnda brott, hvilka i strafflagen för krigsmagten behandlas såsom kvalificerade och i följd deraf bestraffas strängare, fortfarande böra af lagen gifvas en dylik kvalificerad karakter eller de i sådant afseende meddelade bestämmelser utan skada kunna ur sistnämnda lag utgå för att ersättas af den allmänna strafflagens bud.

Tydligt är äfven, att vid den förestående revisionen bör tillses, att gerningar, som i den allmänna strafflagen icke äro belagda med straff, icke heller i strafflagen för krigsmagten beläggas med straff i vidsträcktare mån, än som af krigsmagtens ändamål nödvändiggöres, och att följaktligen inga andra särskilda brott i sistnämnda lag konstitueras än sådana, som af berörda ändamål betingas.

I detta hänseende hafva motionärer i ämnet fäst uppmärksamheten å vissa i 7 kap. af strafflagen för krigsmagten (om brott mot krigslydnaden m. m.) förekommande bestämmelser och särskildt det i § 81 af strafflagen för krigsmagten meddelade förbudet mot hållande af sammankomst för rådsläpning i vissa ämnen, bland annat angående otillräckligheten af lön, beklädnad, underhåll eller »annat dylikt».

Då ifrågavarande stadgande erhållit en affattning, som möjligen kan föranleda dess tillämpning äfven å handlingar, hvilka, utan att ådagalägga någon som helst ond afsigt eller uppstudsighet, icke heller eljest äro af beskaffenhet att kunna sätta disciplinen inom krigsmagten i fara, synes en omredaktion af nämnda stadgande böra ske, i syfte att detsammes tillämplighet begränsas till sådana fall, då en dylik fara med fog kan anses föreligga.

En följd af grundsatsen derom, att krigslagstiftningen såsom en undantagslagstiftning icke bör mera än behöfligt afvika från den allmänna strafflagens principer, är gifvetvis vidare, att straff, som i sistnämnda lag icke förekomma, icke heller böra i den särskilda strafflagstiftningen för krigsmagten bibehållas i annan mån, än behovet föranleder, och att icke heller åt dem bör gifvas större tillämplighetsområde än nödvändigt.

Hvad särskildt angår den stränga arresten, hvilket straff ju eger karakteren icke endast af frihetsstraff, utan ock af kroppsstraff, anser Riksdagen det böra tagas i öfvervägande, huruvida icke nämnda straffart skulle kunna utan fara för disciplinen helt och hållet afskaffas och ersättas med andra straff. Finnes detta efter omsorgsfull pröfning icke tillräddigt, håller Riksdagen likväl före, att ifrågavarande straffarts användning bör noggrant begränsas och endast komma i fråga för sådana fall, der andra straff visat sig otillräckliga eller sjelfva förseelsens beskaffenhet vittnar om en ovanlig grad af råhet.

Af motionärerna har äfven framhållits, att inom ifrågavarande lagstiftning inga särskilda grundsatser onödigtvis böra tillämpas i fråga om förbrytelsers beläggande med straff, och dervid särskildt uppmärksamhet egnats åt den olikhet i straff för manskap och befäl, som den nuvarande strafflagen bestämmer för brott, som i och för sig äro att hänföra till samma kategori, såsom t. ex. våld och annan misshandel af underordnad mot öfverordnad eller tvärtom.

Gifvet är, att en ledande grundsats för *all* strafflagstiftning måste vara, att straffet för hvarje brott bestämmes allenast med hänsyn till sjelfva *förbrytelsens beskaffenhet*, så att den omständigheten, huruvida den, som begått förbrytelsen, intager en högre eller lägre ställning inom samhället, icke *i och för sig* får utgöra anledning till mildring eller skärpning af straffet. Men lika gifvet är ock, att en förbrytelsers beskaffenhet icke kan bedömas med afseende allenast å sjelfva den yttre handlingen sålunda, att t. ex. vid ett misshandelsbrott straffet därför bör bestämmas endast med hänsyn till antalet slag och styrkan af desamma, utan att för ett riktigt bedömande af brottets karakter fordras iakttagande af *alla* de omständigheter, hvarunder det blifvit begånget. Häre ligger naturligen, bland annat, att, der brottet i sig innefattar kränkning af de särskilda pligter, som en viss ställning i förhållande till staten eller andra medborgare ålägger, detta uppenbarar en högre grad af ondska eller pligtförgätenhet, än om en till det yttre dermed likartad handling begås af en person, som icke befinner sig i en sådan ställning.

Af det sagda följer, att, för så vidt ifrågavarande i de föreliggande motionerna uppställda grundsatser skulle anses innebära, att olikhet i bestraffningen af en till det yttre lika handling, vare sig densamma begås af en öfverordnad mot en underordnad eller tvärtom, skulle såsom principvidrig utdömas, Riksdagen icke kan gilla ett dylikt åskådningssätt, utan att enligt Riksdagens tanke fast hellre straffsatsen för hvarje brott måste afvägas med hänsyn till *alla* på brottets karakter inverkan omständigheter. Dermed är emellertid icke sagdt, att, om en öfverordnad på visst

sätt förgår sig mot en underordnad, den förre under alla förhållanden bör straffas lindrigare, än om förhållandet varit det motsatta. Omständigheterna kunna vara sådana, att den öfverordnade just på grund af sin särskilda ställning såsom öfverordnad och de särskilda pligter, denna ställning ålägger honom, bör straffas strängare än den underordnade.

Hvad särskildt de nuvarande straffbestämmelserna för våld eller annan misshandel mot förman eller annan öfverordnad angår, anser Riksdagen uppenbart, att en mildring i dessa bestämmelser eller i allt fall en utvidgning i sådan rigtning af strafflatituden för vissa af hithörande förbrytelser är påkallad.

Vid en revision af krigslagstiftningen måste naturligen den största uppmärksamhet egnas åt domstolsorganisationen och den militära rättegångsordningen i allmänhet. Äfven den yppersta strafflag båtår föga, om icke de organ, som äro satta att tillämpa densamma, äro skickade att på ett tillfredsställande sätt fylla sin uppgift.

Våra krigsrätter bestå enligt den nuvarande organisationen af fyra militära och en lagfaren ledamot. Denna krigsrätternas sammansättning eger uppenbarligen sin grund deri, att de militära målen ansetts ega en så säregen karakter, att desamma för sitt afgörande framför allt kräfva militära fackinsigter och en intim kännedom om de militära förhållandena i allmänhet, hvaremot lagkunskapen ansetts tillräckligt tillgodosedd medelst en lagfaren ledamot.

Att våra krigsrätter med sin nuvarande sammansättning i *sistberörda* hänseende lida af en högst betänkelig svaghet, kan emellertid svårligen förnekas. Hvarje domstols uppgift är ju att skipa lag och rätt. För fyllande af denna uppgift fordras tydligen hos domstolens ledamöter såväl kännedom om de faktiska förhållanden, som det gäller att bedöma, som ock insigt i lagar och författningar samt förmåga af och vana vid lagtolkning. Fordras för sakförhållandenas bedömande särskilda fackinsigter, och förefinnes icke den härför erforderliga sakkunskapen i tillräckligt mått hos domstolen, är denna i regel hänvisad till den utredning, som kan vinnas genom sakkunniges hörande. Rättstillämpningen åter eller sakförhållandenas subsumerande under lagbudet måste deremot i regel vara den rättsbildade domaren förbehållet. Detta behöfver emellertid icke med nödvändighet utesluta, att i en domstol, som har att bedöma speciella lifsområden, de der kräfva särskilda fackinsigter, vid sidan af den rättsbildade domaren insättas äfven icke rättsbildade personer med den speciella utbildning, som facket fordrar. Exempel härför saknas ju icke heller inom vår allmänna domstolsorganisation. Att i fråga om militärdomstolarnes organisation förhållanden föreligga, som kunna förklara, att

en dylik anordning der ansetts påkallad, lärer icke heller kunna förnekas. De mål, som tillhöra dessa domstolars pröfning, äro nemligen helt visst ofta nog af beskaffenhet att kräfva särskilda militära insigter och erfarenhet, egenskaper, som icke alltid kunna förefinnas i tillräckligt mått hos civila domare. På hvad sätt vid sådant förhållande den militära sakkunskapen skall tillföras domstolen, kan vara föremål för olika meningar. Visserligen skulle detta kunna ske genom blotta hörandet af i domstolen ej ingående militärer. Men det torde vara tvifvel underkastadt, om detta är lämpligaste sättet. Alldeles oafsedt detta, anser sig emellertid Riksdagen ej i sakens nuvarande läge böra göra något närmare uttalande i fråga om förslaget att helt och hållet afskaffa krigsrätterna och förlägga nu dithörande mål till de allmänna domstolarne, enkannerligen rådstufvurätterna. Vid bedömande af denna fråga måste nemligen tagas i betraktande en mängd omständigheter, hvilka kräfva en närmare utredning. Särskildt synes dervid böra beaktas, att ej krigsrätterna i fred erhålla en sådan organisation, att en motsvarande organisation icke skulle blifva användbar i krigstid. Med skäl torde dessutom kunna ifrågasättas, huruvida de värnpligtiges eget intresse skulle bäst tillgodoses derigenom, att de vid åtal för mindre militära förseelser skulle nödgas möta inför allmän domstol och der måhända inför en större allmänhet i omedelbar följd med handläggningen af gröfre brottmål afgifva svaromål.

Vidare synes det Riksdagen, såsom redan ofvan blifvit antydt, vara uppenbart, att krigsrätternas nuvarande sammansättning icke erbjuder tillräckliga garantier för den *säkerhet i rättstillämpningen, som hos hvarje domstol oundgängligen måste fordras*. Huru duglige och insigtsfulle de militäre ledamöterna i sitt fack än må vara, sakna de dock alldeles den särskilda utbildning, som i allmänhet kräfvades för domarekallets utöfning. Då härtill kommer, att desse ledamöter icke äro fasta, utan endast tillsättas på förordnande af vederbörande befälhafvare, är tydligt, att desse ledamöter i allmänhet icke heller hinna samla någon större erfarenhet såsom krigsrättsdomare.

Visserligen finnes ju i krigsrätten en civil ledamot, auditören, hvilken har att leda förhören med parter och vittnen och naturligen äfven eljest har till uppgift att med sin större kännedom af lagar och författningar utfylla de luckor, som härutinnan kunna förefinnas hos domstolens ledamöter i öfrigt. Men, då samtliga ledamöter inom rätten ega lika rösträtt, synes dock den juridiska insigten och erfarenheten der vara alltför svagt representerad. Än mera framträdande blir denna svaghet derigenom, att auditörerna numera tillsättas allenast på förordnande. Detta i förening med den omständigheten, att auditörerna i denna sin egenskap ega att upp-

bära endast ett jämförelsevis ringa arfvode, måste tydligen medföra, att auditörsbeställningarne i regel blifva besatta med yngre, såsom domare temligen oerfarne jurister, hvilka icke odeladt kunna egna sig åt denna sin befattning, utan nödgas förlägga sin hufvudsakliga verksamhet å andra, för deras uppgift såsom domare till äfventyrs ganska främmande områden.

Den nuvarande organisationen medför ock den olägenhet, att den tilltalade i här ifrågavarande fall i regel ställes inför en domstol, bestående helt och hållet eller förnämligast af *förmän i tjensten*. Om än, såsom ofvan nämnts, ifrågavarande mål ej sällan fordra speciella militära insigter och bibehållandet af militäre ledamöter i rätten därför kan synas önskvärdt, är dock uppenbart, att nyssnämnda förhållande med afseende å den inbördes ställningen mellan domare och parter kan vara egnad att, åtminstone i den *tilltalades* ögon, i viss mån förrycka den domstolens *opartiska ställning*, förutan hvilken densamma sväriligen i längden kan med framgång utföra sitt värf, en synpunkt, som skulle få än större betydelse efter genomförande af den nya härordningen, då landets hela unga manliga befolkning skulle i vida större utsträckning än hittills komma att ställas under krigslag.

På hufvudsakligen här ofvan anförda skäl anser Riksdagen — utan att i öfrigt i sakens nuvarande skick uttala någon bestämd mening om huruvida speciella krigsdomstolar böra bibehållas — att, derest så finnes böra ske, det lagfarna elementet bör erhålla öfvervigt i dessa domstolar; och anser Riksdagen tillika, att en af de lagfarne ledamöterna bör såsom dertill mest kompetent vara ordförande i domstolen. Huru organisationen i öfrigt bör gestalta sig, derom torde icke förr, än en närmare utredning vunnits, något bestämdt uttalande böra göras. Dock anser sig Riksdagen böra omförmåla, hurusom under öfverläggningen förslagsvis framkastats den tanken, att, under förutsättning att, med anknytning till arméfördelningarne, fördelningsauditörer tillsattes på fast stat, en inom hvarje arméfördelning, krigsrätt skulle kunna lämpligen erhålla en sådan sammansättning, att densamma komme att bestå af en fördelningsauditör såsom ordförande jemte två auditörer och två militäre ledamöter. Ett annat sätt har äfven blifvit ifrågasatt, nemligen att krigsrätt skulle bestå af endast tre ledamöter, deraf två lagfarne och en militär.

I samband med frågan om krigsrätternas omorganisation anser Riksdagen ock angeläget, att särskild uppmärksamhet egnas deråt, att åklagaremyndigheten vid dessa domstolar varder ordnad på ett mera tillfredsställande sätt än hittills. Allmän åklagare vid krigsrätt är enligt nu gällande lag väbeln eller, vid förfall för denne, en af vederbörande befälhafvare förordnad underofficer. Undantag härifrån eger rum endast då

åtalet är rigtadt mot officer eller eljest af så grannlaga eller vigtig beskaffenhet, att dess utförande ej lämpligen kan anförtros åt väbel eller underofficer.

Att väbeln i regel saknar erforderliga förutsättningar för utöfning af befattningen såsom allmän åklagare, torde vara obestriddt. Riksdagen anser det därför vara af vigt, att åklagaremyndigheten vid krigsrätterna läggas i händerna på personer med härför nödiga kvalifikationer.

Hvad angår bestraffningsrätten i disciplinmål, utöfvas denna enligt nu gällande lag i vissa fall af vederbörande befälhafvare ensam. Då detta förfarande icke synes innebära tillräcklig garanti för dessa måls lagenliga behandling, anser Riksdagen det böra tagas i öfvervägande, huruvida icke en sådan förändring deri bör vidtagas, att i sådana måls afgörande komme att deltaga jemväl en civil, domarequalificerad person med ansvarighet för dervid fattade beslut, derest han icke deremot anmält sin reservation.

I fråga om krigshofrätten har en motionär, i anslutning hufvudsakligen till det år 1881 inom justitiedepartementet utarbetade förslaget till ändringar i gällande förordning om krigsdomstolar och rättegången derstädes, tänkt sig, att den nuvarande krigshofrättens funktioner skulle öfverflyttas till Svea hofrätt.

Enligt nämnda, inom justitiedepartementet utarbetade förslag skulle de militära målen inom Svea hofrätt handläggas af hofrättens president såsom ordförande, två ledamöter å den division, dit målen hörde, samt två af Konungen förordnade militärpersoner. Häri föreslår motionären endast den ändring, att militärpersonerna skulle tillkallas endast för att meddela upplysningar.

Ehuru krigshofrättens ledamöter utgöras af till mera mogen ålder komne officerare, hvilka förordnas till ledamöter för tre år i sänder, och den lagfarne ledamotens jemförelsevis större domareerfarenhet måste antagas medföra en större garanti för en riktig lagtillämpning, än den nuvarande organisationen af krigsrätterna kan anses innebära, samt i följd häraf de olägenheter, som synas vara förbundna med krigsrätternas nuvarande organisation, i fråga om krigshofrätten icke framträda med samma styrka, anser dock Riksdagen af skäl, som af det föregående hufvudsakligen torde framgå, det böra tagas i öfvervägande, huruvida icke äfven här en förstärkning af det rättskunniga elementet erfordras, med iakttagande dervid, att enahanda grundsatser, som ofvan uttalats rörande en blifvande omorganisation af krigsdomstolarne i första instansen, i hufvudsak äfven beträffande samma domstolar i andra instans böra göras gällande.

Huruvida krigshofrätten bör såsom särskild institution bibehållas eller icke, är deremot en fråga, angående hvilken Riksdagen icke anser sig böra i frågans nuvarande läge afgifva något yttrande.

Riksdagen har ingalunda förbisett, att krigsdomstolarnes organisation i *krigstid* med afseende å de särskilda förhållanden, som då äro rådande, till äfventyrs kräfva särskilda bestämmelser, i viss mån afvikande från de eljest gällande. På hithörande frågor anser sig emellertid Riksdagen för närvarande sakna anledning att närmare ingå. Dock vill Riksdagen äfven här erinra om önskvärdheten deraf, att krigsdomstolarne, såsom ock nu är förhållandet, jemväl för krigstid erhålla en organisation, som i hufvudsak eger sin motsvarighet under fredstid och sålunda redan under fred kan till sina verkningar pröfvas.

I sammanhang härmed anser sig Riksdagen böra fästa uppmärksamheten å en hithörande fråga.

Angående behandlingen af krigsrättsmålen i högsta instans är i 20 § regeringsformen stadgadt, att dessa uti fredstider skola företagas och afgöras i högsta domstolen, dervid två af Konungen dertill förordnade militärpersoner af högre grad deltaga i målens afgörande, men att under *krig* härmed skall förhållas efter krigsartiklarne. I de vid regeringsformens tillkomst gällande krigsartiklarne af år 1798 voro ock meddelade vissa bestämmelser angående behandlingen af krigsrättsmålen under krigstid. Dessa i krigsartiklarne förekommande bestämmelser blefvo, i enlighet med en af Kongl. Maj:t till 1809 års Riksdag aflåten, af Riksens Ständer bifallen proposition, föremål för särskild förklaring, enligt hvilken alla de militära förbrytelser, som under krig föröfvades och från krigsdomstolarne antingen hemställningsvis eller genom besvär underkastades Konungens pröfning, skulle pröfvas och afgöras af Kongl. Maj:t eller dess högste befälhafvare enligt den instruktion, som meddelades dem af Konungen, utan tillämpning af hvad för sådana måls handterande i fredstid jemlikt regeringsformen funnes stadgadt.

1798 års krigsartiklar upphäfdes emellertid uttryckligen genom kongl. förordningen den 11 juni 1868 om införande af de nya krigslagarne. I § 3 af den ännu gällande förordningen om krigsdomstolar och rättegången derstädes heter det endast, att öfver krigshofrätt eller öfverkrigsrätt är högsta domstolen, »efter hvad i grundlagen stadgadt är». Då grundlagen icke innehåller något annat stadgande rörande ifrågavarande måls behandling i krigstid än det ofvan nämnda i 20 § regeringsformen, eller att under krig härmed förhålles efter krigsartiklarne, synes numera härutinnan i lagstiftningen förefinnas en lucka, som bör utfyllas, eller i hvarje fall en ötydlighet, som bör afhjelpas.

På grund af hvad sålunda anförts, får Riksdagen anhålla,

att Eders Kongl. Maj:t tacktes anbefalla, att vid den förestående revisionen af strafflagen för krigsmagten samt förordningen om krigsdomstolar och rätttegången derstädes toges under ompröfning, bland annat:

dels huruvida icke vissa delar af disciplinstadgan, såsom varande af kriminallags natur, böra göras till föremål för Konungens och Riksdagens gemensamma lagstiftning och öfverflyttas till strafflagen för krigsmagten;

dels huruvida icke — med iakttagande såväl deraf, att ifrågavarande lagstiftning, såsom utgörande en undantagslagstiftning, icke bör undantränga eller afvika från den allmänna lagstiftningen i andra fall, än der detta med nödvändighet af krigsmagtens ändamål påkallas, vare sig i fråga om de personer, som ställas under krigslag, eller i fråga om brott och straff, och att hithörande bestämmelser erhålla nödig tydlighet och beständighet, som ock deraf, att de stadganden, som må vara erforderliga i krigstid, icke i större utsträckning, än förhållandena påfordra, erhålla tillämpning jemväl under fredstid — de i den särskilda strafflagstiftningen för krigsmagten förekommande afvikelser från den allmänna strafflagen må i vissa hänseenden kunna bortfalla eller i större mån, än nu är fallet, begränsas;

dels huruvida icke, derest särskilda krigsdomstolar i första och andra instans anses böra bibehållas, desamma för vinnande af ökad rättssäkerhet lämpligen böra omorganiseras sålunda, att de rättbildade ledamöterna i samma domstol kunna att utgöra flertalet;

dels huruvida icke, med ändring af de nuvarande bestämmelserna rörande åklagareväsendet vid krigsrätterna, stadganden böra meddelas i syfte, att åklagarebefattningarna vid krigsrätterna anförtros åt personer, som i större mån, än med den nu rådande ordningen i allmänhet är fallet, ega nödiga förutsättningar för utöfvande

af de med nämnda befattningar förenade åligganden och befogenheter;

dels huruvida icke bestämmelser böra meddelas angående behandlingen af militära mål i högsta instans under krigstid;

dels ock slutligen, huruvida icke vid afgörande af disciplinmål, som handläggas af befälhafvare, bör jemte vederbörande befälhafvare deltaga en rättsbildad person med domareansvar för dervid meddelade beslut, derest han icke deremot reserverat sig.

Stockholm den 1 juni 1901.

Med undersåtlig vörtnad
